

Sygn. akt III UK 15/10

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 września 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Andrzej Wróbel (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania R. P.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 1 września 2010 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 22 września 2009 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych do
ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z dnia 13 marca 2008 r. odmówił ubezpieczonemu R. P. prawa do emerytury argumentując, iż wnioskodawca nie spełnił tych przesłanek nabycia prawa do przedmiotowego świadczenia, jakimi są udokumentowanie co najmniej 20 lat pracy pedagogicznej oraz rozwiązanie dotychczasowego stosunku pracy. Do wymaganego stażu pracy pedagogicznej nie zaliczono okresu zatrudnienia ubezpieczonego na stanowisku komendanta i zastępcy komendanta hufca ZHP od 15 października 1971 r. do 31 sierpnia 1973 r., gdyż wspomniana jednostka organizacyjna ZHP nie jest szkołą w rozumieniu przepisów Karty Nauczyciela, zatem praca w tejże organizacji społecznej nie może być uznana za pracę pedagogiczną. Nadto wnioskodawca przeszedł do pracy w ZHP przed wejściem w życie powołanej ustawy, nie mając statusu nauczyciela mianowanego, a zatrudnienie na wymienionych stanowiskach nie wymagało kwalifikacji pedagogicznych.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 26 czerwca 2008 r. oddalił odwołanie ubezpieczonego od powyższej decyzji.

Sąd pierwszej instancji podzielił zarzut organu rentowego odnośnie do niedopełnienia przez wnioskodawcę wynikającego z art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela warunku nabycia prawa do emerytury w postaci rozwiązania stosunku pracy.

Na skutek apelacji ubezpieczonego Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 15 października 2008 r. uchylił zaskarżone orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego poczynając od dnia 31 sierpnia 2007 r. zawarte w art. 88 ust. 2a Karty Nauczyciela wymaganie rozwiązania stosunku pracy nie dotyczy nauczycieli urodzonych w okresie od 31 grudnia 1948 r. do 1 stycznia 1969 r. W tej sytuacji, wobec niewyjaśnienia przez Sąd Okręgowy wszystkich okoliczności związanych z przebiegiem zatrudnienia ubezpieczonego, rozstrzygnięcie o uprawnieniach emerytalnych wnioskodawcy jest przedwczesne.

W wyniku ponownego rozpoznania sprawy Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 22 kwietnia 2009 r. zmienił zaskarżoną

decyzję i przyznał ubezpieczonemu R. P. prawo do emerytur począwszy od dnia 3 stycznia 2008 r.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczony, urodzony w dniu 24 lipca 1949 r., ukończył Studium Nauczycielskie w 1970 r., po czym zatrudniony był w Szkole Podstawowej na podstawie umowy o pracę od 15 sierpnia 1970 r. do 15 października 1971 r. Następnie pracował jako komendant Hufca ZHP od 15 października 1971 r. do 31 grudnia 1972 r. i zastępca komendanta Hufca B. od 1 stycznia 1973 r. do 31 sierpnia 1973 r. Począwszy od dnia 1 września 1995 r. zatrudniony był w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 3 [...] na stanowisku nauczyciela w pełnym wymiarze czasu pracy. Wnioskodawca posiada ogólny staż składkowy i nieskładkowy wynoszący 34 lata, 3 miesiące i 29 dni.

Analizując uprawnienia emerytalne ubezpieczonego w kontekście unormowania art. 88 ust. 1 i ust. 1a oraz ust. 2a ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. z 1983 r. Nr 3, poz. 19 ze zm.) według stanu istniejącego w dacie złożenia wniosku o przyznanie spornego świadczenia, Sąd Okręgowy przyjął, że R. P. spełnia wszystkie przewidziane w tym przepisie przesłanki nabycia prawa do emerytury, gdyż posiada łączny okres zatrudnienia wynoszący 30 lat oraz – przy zaliczeniu okresu zatrudnienia w charakterze urlopowanego nauczyciela oddelegowanego do pracy w ZHP – 20 letni staż pracy pedagogicznej, zaś w obecnym brzmieniu przepisu zbędne jest rozwiązanie stosunku pracy przez osobę ubiegającą się o to świadczenie.

Rozpoznając apelację organu rentowego od powyższego orzeczenia Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 22 września 2009 r. zmienił zaskarżone orzeczenie o tyle, że przyznał wnioskodawcy R. P. prawo do emerytury począwszy od dnia 24 lipca 2009 r., a w pozostałym zakresie oddalił odwołanie oraz oddalił dalej idącą apelację.

Sąd drugiej instancji nie podzielił do końca poglądu wyrażonego w swoim poprzednim wyroku i przytaczając orzecznictwo Sądu Najwyższego w tej materii stwierdził, że według dominującego obecnie stanowiska judykatury, w świetle art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.) warunkiem nabycia prawa do emerytury nauczycielskiej jest – oprócz wykazania ogólnego stażu zatrudnienia w wymiarze

30 lat, posiadania 20 letniego okresu pracy pedagogicznej oraz nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego – wcześniejsze rozwiązanie stosunku pracy na wniosek nauczyciela.

W ocenie Sądu Apelacyjnego istota niniejszego problemu sprowadza się do pytania o możliwość zaliczenia okresy zatrudnienia ubezpieczonego w Komendzie Chorągwi R. ZHP do stażu pracy pedagogicznej.

Sąd drugiej instancji przypomniał, iż stosownie do art. 1 ust. 2 karty Nauczyciela w brzmieniu obowiązującym przed dniem 6 kwietnia 2000 r., tj. przed wejściem w życie ustawy zmieniającej z daty 18 lutego 2000 r. (Dz.U. Nr 19, poz. 239), przepisom tego aktu podlegali nauczyciele zatrudnieni także w organizacjach społecznych oraz w związkach zawodowych na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych w zakresie ustalonym ustawą. Zakres ten regulował pierwotnie art. 95 Karty Nauczyciela, w myśl którego, poza nauczycielami mianowanymi w rozumieniu ustawy, a więc przechodzącymi do pracy w organizacjach społecznych po wejściu w życie Karty Nauczyciela, prawo do emerytury przysługiwało także tym nauczycielom, którzy przeszli do pracy w takich organizacjach jeszcze przed tą datą. Po zmianie Karty Nauczyciela ustawą nowelizującą z dnia 7 sierpnia 1996 r. (Dz.U. Nr 87, poz. 396) powołany przepis został skreślony, natomiast wprowadzono art. 91a ust. 2, zgodnie z którym prawo do emerytury zachowali nauczyciele mianowani przechodzący do pracy w organizacjach społecznych na stanowiska wymagające kwalifikacji pedagogicznych już po wejściu w życie Karty Nauczyciela. Skreślając art. 95 nie wprowadzono przepisów przejściowych, które regulowałyby uprawnienia emerytalna nauczycieli, którzy przeszli do pracy w organizacjach społecznych przed wejściem w życie tego aktu. Prawo do emerytury zachowały więc osoby, które spełniają warunki określone w art. 91a ust. 2 i do tych osób odnosi się art. 6 ust. 1 pkt3 ustawy z dnia 18 lutego 2000 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela. Stosownie do tego przepisu nauczyciel zatrudniony w dniu 6 kwietnia 2000 r. (data wejścia w życie noweli) w organizacjach społecznych na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych zachowuje dotychczasowe uprawnienia. Skoro zatem we wskazanej dacie uprawnienia emerytalne posiadali jedynie nauczyciele wymienieni w art. 91a ust. 2 Karty Nauczyciela, wnioskodawca nie należy do kręgu tych osób,

gdyż przeszedł do pracy w organizacji społecznej przed wejściem w życie Karty Nauczyciela. Tym samym brak jest podstaw do zaliczenia spornego okresu do stażu pracy pedagogicznej ubezpieczonego.

Sąd Apelacyjny zauważył jednak, że w §15 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) zawarto specjalną regulację, według której nauczyciel, wychowawca lub inny pracownik pedagogiczny wykonujący pracę nauczycielską wymienioną w art. 1 pkt 1 – 7 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, nabywa prawo do emerytury na zasadach określonych w § 4 i jest uważany za wykonującego pracę w szczególnym charakterze. Tak więc po wejściu w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) nauczyciele mogą przychodzić na emeryturę na podstawie dwóch odrębnych systemów. Pierwszy – związany z wykonywaniem pracy w szczególnym charakterze określony w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. i drugi, w którym warunki nabycia prawa do emerytury regulowane są odrębnymi przepisami w postaci Karty Nauczyciela.

Nauczyciele urodzeni w okresach wskazanych w art. 32 ustawy emerytalno – rentowej mogą nabyć prawo do emerytury na zasadach określonych w § 4 rozporządzenia Rady Ministrów, czyli po osiągnięciu wieku wynoszącego 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn oraz wykazania okresu zatrudnienia wynoszącego odpowiednio 20 i 25 lat, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnym charakterze. Ubezpieczony spełnia powyższe przesłanki przyznania prawa do emerytury, zatem, z mocy art. 386 § 1 k.p.c. orzeczono jak w punkcie pierwszym wyroku, natomiast w pozostałym zakresie oddalono apelację stosownie do art. 385 k.p.c.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną organu rentowego. Skargę oparto na podstawie: 1/ naruszenia przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 386 § 1 i art. 385 w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 476 § 2 pkt 2 w związku z art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. poprzez orzekanie o prawie do emerytury, o jakiej mowa w art. 32 ustawy „emerytalnej” w sytuacji, gdy wniosek ubezpieczonego, decyzja organu rentowego oraz odwołanie od niej

dotyczyły emerytury nauczycielskiej unormowanej w art. 88 Karty Nauczyciela i ocenę legalności decyzji na podstawie okoliczności (ukończenie przez wnioskodawcę wieku 60 lat) zaistniałej już po jej wydaniu oraz 2/ naruszenia przepisów prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) w odniesieniu do ubezpieczonego mimo, iż jest on urodzony po dniu 1 stycznia 1949 r. i niezastosowanie art. 46 tejże ustawy, chociaż to ten właśnie przepis mógłby stanowić podstawę ustalenia uprawnień emerytalnych wnioskodawcy przy spełnieniu przesłanek określonych w § 2 ust. 1, § 4 i § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Skarżący wniósł alternatywnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i jego zmianę poprzez zmianę wyroku Sądu Okręgowego i oddalenie odwołania lub uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, przy czym w każdym przypadku z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania kasacyjnego.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że w postępowaniu z odwołania od decyzji organu rentowego sąd nie rozstrzyga o zasadności wniosku ubezpieczonego lecz o prawidłowości samej decyzji. Skoro zatem w rozpoznawanej sprawie przedmiotem wniosku R. P. i istotą niniejszego sporu było prawo do emerytury nauczycielskiej bez względu na wiek, unormowanej w art. 88 Karty Nauczyciela, niedopuszczalne było rozstrzygnięcie - z pominięciem obligatoryjnego w tym zakresie postępowania administracyjnego i skrócenia postępowania sądowego o jedną instancję - o uprawnieniach emerytalnych wnioskodawcy wywodzonych z przepisów art. 32 lub art. 46 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Nadto sąd bada legalność decyzji organu rentowego według stanu z daty jej wydania. Tymczasem ubezpieczony spełnił warunek wieku uprawniającego do emerytury z art. 32 ustawy dopiero w toku postępowania sądowego. W tej sytuacji powinien wystąpić z nowym wnioskiem emerytalnym. Powołany przepis nie ma zaś zastosowania do ubezpieczonego, gdyż dotyczy on osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r.

Odwołujący mógłby wywodzić swoje pretensje emerytalne z unormowania art. 46 tejże ustawy, ale przy spełnieniu dodatkowych warunków określonych w tym przepisie, co jednak nie było przedmiotem ustaleń Sądu Apelacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie, aczkolwiek nie ze wszystkimi zarzutami skarżącego można się zgodzić.

Nie ma racji organ rentowy sugerując - z powołaniem się na przepisy art. 386 § 1 i art. 385 w związku z art. 476 § 2 pkt 2 w związku z art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. - niedopuszczalność orzekania przez Sąd Apelacyjny o uprawnieniach emerytalnych ubezpieczonego opartych na przepisach ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.), skoro (zdaniem skarżącego) wnioskodawca wywodził swoje pretensja w tym zakresie z unormowań ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.).

Istota problemu sprowadza się zatem do pytania o zakres kognicji sądu drugiej instancji w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Inicjując rozważania w tej materii warto przypomnieć, że kognicję sądu ubezpieczeń społecznych określa art. 476 § 2 w związku z art. 477⁹ k.p.c. W świetle powyższych unormowań sąd ten rozpoznaje odwołania od decyzji organów rentowych w wymienionych w powołanych przepisach sprawach, m. in. dotyczących emerytur i rent. W judykaturze utrwalony jest pogląd, w myśl którego zakres rozpoznania i orzeczenia (przedmiot sporu) w tych sprawach wyznaczony jest w pierwszej kolejności przedmiotem decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych, a w drugim rzędzie przedmiotem postępowania sądowego determinowanego zakresem odwołania od tejże decyzji (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2000 r., II UKN 685/99, OSNP 2002 nr 5, poz. 121 oraz postanowienia z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNP 2000 nr 15, poz. 601 i z dnia 13 października 2009 r., II UK 234/08, LEX nr 553692). Jednocześnie podkreśla się, że w omawianej kategorii spraw postępowanie sądowe nie stanowi

prostej kontynuacji postępowania administracyjnego, gdyż tylko w wyjątkowych wypadkach kontrola sądowa decyzji organu rentowego przeprowadzana jest przez pryzmat przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. Regułą posiłkowego stosowania Kodeksu postępowania administracyjnego w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wyrażono w art. 180 §1 k.p.a., zgodnie z którym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych stosuje się przepisy Kodeksu, chyba że przepisy dotyczące ubezpieczeń ustalają odmienne zasady postępowania w tych sprawach. Oznacza to przyznanie pierwszeństwa w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przepisom szczególnym, a tymi - w odniesieniu do postępowania odwoławczego – są (poprzez odesłanie zawarte w art. 83 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 295, poz. 1585 ze zm.) – przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. W kontekście art. 1 k.p.c. sprawami cywilnymi (w znaczeniu formalnoprawnym) są zaś m. in. sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, a więc sprawy, w których wniesiono odwołania od decyzji organów rentowych, do których przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się z mocy ustaw szczególnych. Od momentu wniesienia odwołania do sądu rozpoznawana sprawa staje się sprawą cywilną, podlegającą rozstrzygnięciu według zasad właściwych dla tej kategorii. Odwołanie pełni rolę pozwu, a jego zasadność ocenia się na podstawie właściwych przepisów prawa materialnego. Postępowanie sądowe skupia się na wadach wynikających z naruszenia przez organ rentowy prawa materialnego, a kwestia wad decyzji administracyjnej, spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego, pozostaje w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania. Sąd ubezpieczeń społecznych – jako sąd powszechny - może i powinien dostrzegać jedynie takie wady formalne decyzji administracyjnej, które decyzję tę dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego (uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 1980 r., III CZP 43/80, OSNCP 1981 nr 8, poz. 142; z dnia 21 września 1984 r., III CZP 53/84, OSNCP 1985 nr 5-6, poz. 65 i z dnia 27 listopada 1984 r., III CZP 70/84, OSNCP 1985 nr 8, poz. 108 oraz postanowienia z dnia 19 czerwca 1998 r., II UKN 105/98, OSNP 1999 nr 16, poz. 529 i z dnia 29 maja 2006 r., I UK 314/05, OSNP 2007 nr 11-12, poz. 173, a nadto wyroki z dnia 28 października 2009

r., I UK 132/09, LEX nr 570121; z dnia 2 grudnia 2009 r., I UK 189/09, LEX nr 577811 i z dnia 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, LEX nr 577824).

Zaakcentowanie merytorycznego (a więc analizowanego z punktu widzenia przepisów prawa materialnego) aspektu sądowej kontroli decyzji organu rentowego jest bardzo istotne. W orzecznictwie sądowym prezentowane jest wprawdzie stanowisko, w świetle którego przedmiotem rozpoznania i rozstrzygnięcia sądu ubezpieczeń społecznych mogą być jedynie żądania ubezpieczonych niewykraczające poza zakres zaskarżonej decyzji, a przesłanki przyznania prawa do dochodzonego świadczenia powinny być spełnione najpóźniej do momentu jej wydania, gdyż o zasadności przyznania lub odmowy przyznania świadczenia decydują okoliczności istniejące w chwili ustalania tegoż prawa przez organ rentowy, natomiast postępowanie sądowe ma charakter odwoławczy, sprawdzający i weryfikujący (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1998 r., II UKN 555/97, OSNPN 1999 nr 5, poz. 181; z dnia 3 grudnia 1998 r., II UKN 341/98, OSNP 2000 nr 2, poz. 72; z dnia 20 maja 2004 r., II UK 395/03, OSNP 2005 nr 3, poz. 43; z dnia 12 stycznia 2005 r., I UK 93/04, OSNP 2005 nr 16, poz. 254; z dnia 13 września 2005 r., I UK 382/04, LEX nr 276245 i z dnia 7 marca 2006 r., I UK 195/05, OSNP 2007 nr 3-4, poz. 55). Z drugiej strony zauważa się jednak, iż dopuszczalne jest przyznanie świadczenia, jeśli warunki je uzasadniające zostały spełnione po wydaniu decyzji i dotyczą okoliczności pewnych i niekwestionowanych przez organ rentowy (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2007 r., I UK 316/06, OSNP 2008 nr 13-14, poz. 199; z dnia 16 maja 2008 r., I UK 385/07, LEX nr 491450 i z dnia 4 lipca 2007 r., II UK 280/06, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 260). Trzeba bowiem pamiętać, że zgodnie z art. 316 § 1 k.p.c., po przeprowadzeniu rozprawy sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy; w szczególności zasądzeniu roszczenia nie stoi na przeszkodzie okoliczności, że stało się ono wymagalne w toku spraw. Podkreśla się też, iż rozstrzygając o prawidłowości decyzji organu rentowego sądy ubezpieczeń społecznych nie tylko są uprawnione, ale mają obowiązek zweryfikowania wszystkich przesłanek warunkujących prawo do świadczenia i nie ma żadnego uzasadnienia do ograniczania sądowego postępowania odwoławczego wyłącznie do zweryfikowania podstaw prawnych wskazanych w zaskarżonej decyzji (wyrok

Sądu najwyższego z dnia 15 grudnia 2009 r., II UK 138/09, LEX nr 577844). Co więcej – w wyroku z dnia 10 grudnia 1997 r., II UKN 397/97 (OSNP 1998 nr 212, poz. 633) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, iż rozstrzygnięcie sądu jedynie o braku uprawnień ubezpieczonego do jednego z dwóch alternatywnie dochodzonych świadczeń nie jest rozpoznaniem istoty sprawy w rozumieniu art. 378 § 2 k.p.c. Sformułowanie przez ubezpieczonego we wniosku skierowanym do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych dwóch alternatywnych roszczeń zobowiązuje tak organ rentowy jak i sądy orzekające w sprawie do oceny uprawnień wnioskodawcy do obydwu dochodzonych świadczeń.

Odnosząc powyższe rozważania do realiów niniejszego sporu godzi się przypomnieć, że złożony przez ubezpieczonego R. P. w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych w dniu 3 stycznia 2008 r. wniosek nie ograniczał się do żądania ustalenia prawa do emerytury uregulowanej w art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.), lecz w ogóle uprawnień emerytalnych. Wypada zatem zauważyć, iż po wejściu w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) zarysowały się dwa odrębne systemy emerytalne nauczycieli, wywodzące się z potraktowania pracy nauczycielskiej jako zatrudnienia w szczególnym charakterze: pierwszy, związany z wykonywaniem pracy w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 ust. 1 i art. 46 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) i drugi, w którym warunki emerytalne tej grupy zawodowej unormowane są przepisami odrębnymi, tj. art. 88 Karty Nauczyciela (wyroki Sądu najwyższego z dnia 30 lipca 2003 r., II UK 323/02, OSNP 2004 nr 11, poz. 197 i z dnia 24 kwietnia 2008 r., II UK 262/07, OSNP 2009 nr 15-16, poz. 211). W prawdzie przepisy art. 32 i art. 46 ustawy o emeryturach i rentach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 88 Karty Nauczyciela nie pozostają w bezpośrednim związku normatywnym i regulują odrębne podstawy prawa do emerytury nauczycieli, to jednak w obydwu przypadkach mamy do

czynienia ze świadczeniem emerytalnym. Zgłoszenie przez nauczyciela wniosku o przyznanie emerytury obligowało więc Zakład Ubezpieczeń Społecznych do jego rozpoznania z uwzględnieniem wszystkich unormowań prawnych regulujących tę kwestę i mających zastosowanie do tej kategorii ubezpieczonych, do jakiej należał wnioskodawca. Odmowne załatwienie wniosku uprawniało zaś sądy orzekające w sprawie zainicjowanej odwołaniem od decyzji organu rentowego do merytorycznej kontroli i weryfikacji stanowiska Zakładu także pod kątem nie wskazanych w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji podstaw prawnych roszczeń emerytalnych ubezpieczonego.

Wobec niezaskarżenia wyroku drugoinstancyjnego w części dotyczącej prawa R. P. do emerytury wywodzonych z art. 88 Karty Nauczyciela, pozostaje rozważyć trafność przedmiotowego orzeczenia w aspekcie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W świetle art. 398¹³ § 2 k.p.c. wiążące dla Sądu Najwyższego są zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku ustalenia dotyczące faktu udokumentowania przez ubezpieczonego łącznego stażu składkowego i nieskładkowego wynoszącego 34 lata, 3 miesiące i 29 dni, w tym ponad 15 lat pracy nauczycielskiej wykonywanej na pełnym etacie. Nie ulega też wątpliwości, iż odwołujący się, urodzony 24 lipca 1949 r., ukończył 60 rok życia w dniu 24 lipca 2009 r., a więc już po wydaniu przez organ rentowy decyzji z daty 13 marca 2008 r., odmawiającej wnioskodawcy prawa do emerytury i po zakończeniu postępowania przed Sądem Okręgowym wyrokiem z dnia 22 kwietnia 2009 r. Można byłoby rozważać - w kontekście art. 361 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. - dopuszczalność orzekania przez Sąd drugiej instancji co do istoty sporu z uwzględnieniem zmiany stanu faktycznego sprawy zaistniałego dopiero w toku postępowania apelacyjnego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 259/98, OSNC 1999 nr 4, poz. 82 i wyrok z dnia 13 grudnia 2006 r., II CSK 300/06, LEX nr 388845), jednakże wobec niepodniesienia przez skarżącego zarzutu tej treści, zagadnienie to pozostaje poza zakresem kognicji Sądu Najwyższego z uwagi na związanie tego Sądu podstawami skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Prawdą jest, że zgodnie z art. 32 ust. 1 i 3 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz § 4 w związku z § 15

rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, nauczyciele, wychowawcy i inni pracownicy pedagogiczni wykonujący pracę nauczycielską mogą nabyć prawa do emerytury po osiągnięciu wieku wynoszącego 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn oraz udokumentowania okresu zatrudnienia odpowiednio 20 i 25 lat, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnym charakterze, jaką jest praca wymieniona w art. 1 pkt 1-7 Karty Nauczyciela. Rację ma jednak skarżący zarzucając, iż przepisy art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych mają zastosowanie do ubezpieczonych urodzonych w okresie przed dniem 1 stycznia 1949 r. W odniesieniu do osób urodzonych – jak R. P. - po dniu 31 grudnia 1948 r. a przed dniem 1 stycznia 1969 r. unormowania te mogą stanowić podstawę roszczeń emerytalnych z mocy odesłania zawartego w art. 46 ust. 1 ustawy i przy spełnieniu dodatkowych warunków wymienionych w tym ostatnim przepisie.

W rozpoznawanej sprawie orzekając o uprawnieniach odwołującego się do emerytury Sąd Apelacyjny - poza bezspornym ogólnym stażem składkowym i nieskładkowym wnioskodawcy - uwzględnił zaistniałą w toku procesu nową okoliczność, jaką jest osiągnięcie przez ubezpieczonego wieku emerytalnego 60 lat. Nie są to jednak jedyne przesłanki nabycia prawa do przedmiotowego świadczeni wynikające z przepisów art. 32 ust. 1 w związku z art. 46 ust. 1 tego aktu oraz rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Stosownie do § 2 ust. 1 rozporządzenia praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze powinna być wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu, co w przypadku ubezpieczonego nie jest oczywiste, zwłaszcza że użyte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku sformułowanie „praca na pełnym etacie” nie jest tożsame z wymaganiem, o jakim mowa w cytowanym przepisie. Nadto nie stosując - adresowanego do osób urodzonych we wskazanym wyżej okresie po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r. - unormowania art. 46 ust. 1 ustawy, Sąd drugiej instancji nie ustalił faktu spełnienia przez odwołującego pozostałych warunków przyznania prawa do emerytury wymienionych w tym przepisie. W tych okolicznościach rozstrzygnięcie o

uprawnieniach emerytalnych na podstawie powołanych unormowań i przy założeniu zaistnienia jednej z przesłanek warunkujących powstanie tychże uprawnień już po wydaniu decyzji organu rentowego jest co najmniej przedwczesne.

Podzielając zarzuty podniesione przez skarżącego w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia prawa materialnego, Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzekł zaś stosownie do art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.